Het einde van het millennium

De grote ontknoping

Volgens sommige media zullen wij spoedig geconfronteerd worden met het meest overdadige, sensitieve, kleurrijke, erotische, exotische, omvangrijke, verstrekkende, ingrijpende verschijnsel dat de mensheid ooit heeft voortgebracht. Door het verblindende licht ervan zullen meer dan een miljard harten diep worden geraakt.

Deze intens verlangde Apocalyps laat niet lang meer op zich laten wachten. Zij zal plotseling, onverwachts toeslaan, op een moment dat er op mondiaal niveau een soort kernfusie tot uitbarsting komt. Het licht zal uitdoven en in een zwart gat verdwijnen. Materie zal vervangen worden door antimaterie. Alle (sociaal)-democraten, alle liberalen, alle nationalisten, alle zionisten, alle fundamentalisten, alle gelovigen, alle nog overgebleven anarchisten en communisten, alle dwarsliggers, de gehele mooie avantgarde... eindelijk opgelost en verlost: geen reactie, opstand, revolutie of contrarevolutie, 'gevestigde orde', consumptiemaatschappij, consumptiedrang, apathie, overleven, technologische innovaties, 'einde van de geschiedenis', ideologische rechtvaardiging, referenda en verkiezingen, afgedwongen politieke keuzes, hielenlikkerij, smeergeldaffaires, blaaskakerige voorzitters, opgepoetste en ambitieuze ego's, metafysische, ontologische onderwerpen om over na te denken, heldenverering, idolen, ontzag en gezag, geen ideologie meer, maar één mondiale kamikaze, een grote Apocalyps, volmaaktheid, een in zichzelf gekeerde 'rijk van de vrijheid': één absoluut niets.

Het grote spektakel in zicht

Deze doorgedraaide, spectaculaire samenleving wil alleen nog maar door de accumulatie van schijnvertoningen haar toekomst veilig stellen. Na een tamelijk saaie periode die alleen kortstondig onderbroken werd door verzet, is een tijdvak aangebroken waarin in geen enkel opzicht meer weerstand geboden wordt aan de verleidingen van het systeem. In alle opzichten lijkt het spektakel in haar doelstelling geslaagd.

Overal heerst een regiem van slaafse volgzaamheid en overgave. Het spektakel eist van ieder individu dat het zijn schamele denkbeelden,

seksuele voorkeur, maatschappelijke positie etc. openbaart. De afwijking is getolereerd. De media maken overuren om deze varianten op hetzelfde spectaculaire thema over het voetlicht te brengen. Zij worden daarbij gesteund door specialisten van de niet meer speculatieve, ideologisch geladen, maar constructieve en utilitaristische sociale en psychologische wetenschappen, die met een stortvloed van argumenten de mensheid proberen te overtuigen dat er voor haar nog maar één alternatief is ofwel zich aanpassen aan de huidige spectaculaire maatschappelijke orde ofwel uitgestoten te worden door datzelfde systeem.

In feite dreunen zij de postmoderne varianten op van een lied dat in het verleden ook al succesvol was en dat op irritante wijze herhaalt dat er gewerkt, geconsumeerd, geposeerd en carrière gemaakt moet worden.

De maatschappij waar velen geen grip op hebben, kan alleen baas over hen zijn, omdat zij zich niet tegen de macht keren, zelfs niet in staat zijn de mechanismen van de macht te doorgronden. Met gevolg dat zij angstvallig blijven vasthouden aan het zowel ziekelijk als simplistisch verlangen te bestaan, d.w.z. te overleven. De spectaculaire maatschappij ondersteunt gretig dit verlangen, zij presenteert het zelfs in diverse vormen, zodat op het oog het scala van mogelijkheden onbeperkt groot is, terwijl het in feite door de interne logica van het spektakel wordt bepaald.

Concreet betekent dit dat de media als logische vervolmaking van de grote misleiding van al die mensen die zo graag willen overleven hun vernietigend werk kunnen voortzetten. Overal botsen de door het spektakel gescheiden bewegingen, individuen, verschijnselen op elkaar, nergens worden de absurde mechanismen van het spektakel zelf onderzocht of bekritiseerd.

Hegel merkte in 19de eeuw op dat: de staat het individu de mogelijkheid verschaft om zijn eigen pseudo-vrijheid te ontwikkelen, terwijl de staat er intussen wel voor waakt dat hij het geheel onder controle houdt. In eerste instantie ontleent de staat aan deze tegenstelling zijn macht en invloed. Zodra een toestand ontstaat die evenwel tegengesteld is aan zijn belang, zal zijn greep op het geheel krachtiger worden.

Maar vanaf de 20steeeuw boet de staat als feitelijke macht, raison d'être, idee en streven snel aan betekenis in. Sindsdien is de staat onder invloed van het spektakel geraakt, hij heft zichzelf op, deelt zichzelf op in kleinere eenheden, fuseert met andere staten of breidt zich ongebreideld

uit, voert oorlog, maar alleen wanneer het spektakel dat wil.

In het perspectief van het spektakel is elke communicatie een agonie, zij is een begrensde, beperkte communicatie die uitsluitend werkt ten behoeve van de informatie-industrie die de macht in stand houdt. Hoewel sinds meer dan dertig jaar een wereldwijd communicatienetwerk de afstand tussen de dingen geslecht heeft, is die tussen de mensen alleen maar toegenomen. In een dergelijk systeem bestaat de echte uitwisseling van informatie niet meer: zij vindt in ieder geval niet meer direct tussen mensen plaats, maar verloopt altijd via het spektakel. De uitwisseling van informatie is als het ware verzelfstandigt, is los van de mensen komen te staan. Zij wordt ingepast in een systeem dat uitsluitend de onmiddellijke consumptie van informatie tot doel heeft.

Uiteindelijk streeft deze macht naar een informatiewereld zonder grote verrassingen of naar een wereld met alleen door haar geënsceneerde verrassingen, waar het beeld alles is en de realiteit niets, omdat de realiteit door de voorstelling ervan verdrongen is en zodoende op elk moment beheersbaar is geworden. De macht heeft de behoefte laten varen de mensheid te overtuigen van de grondbeginselen van de Aristotelische logica, dat A niet niet-A is, omdat zij weet dat sinds tientallen jaren dat A A is en heel goed zonder niet-A kan bestaan.

René Sanders

Bovenstaand pamflettistisch geschrift is verschenen in het tijdschrift *De grote hoop* deel II, KNUST, Nijmegen 1994